

נתן זך: (מתוך אתר ויקיפדיה)

נתן זך נולד ב 13-בדצמבר 1930 בברלין. משורר, עורך, מתרגם, מבקר שירה ופזמונאי ישראלי. חתן פרס ישראל לשנת 1995. זך נחשב לפורץ דרך בשירה העברית ולאחד המשוררים העבריים החשובים במחצית השנייה של המאה ה-20 וראשית המאה ה-21.

איך זה שכוכב

מתי כספי

מילים: נתן זך

לחן: מתי כספי

איך זה שכוכב אחד לבד מעז .
איך הוא מעז, למען השם .
כוכב אחד לבד .
אני לא הייתי מעז .
ואני, בעצם, לא לבד.

בשיר "איך זה שכוכב" מציג הכותב שאלה החוזרת בשיר ומביעה תמיהה/התפעלות מכך שכוכב אחד מעז למרות שאינו לבד, ואילו הכותב לא היה מעז על אף שאינו לבד. נבחן את התחושות האמביוולנטיות (התפעלות? תסכול? קינאה?) (העולות מן השיר, וכיצד באות לידי ביטוי דרך הטקסט ודרך המוסיקה.

מהלך הוראה:

הילדים יאזינו לשיר.

לאחר ההאזנה תשאל המורה: מה מיוחד בשיר? (*למורה: שיר קצר וממוקד, משפטים שחוזרים על עצמם, ושאלה שהכותב שואל את עצמו... אולי מוטרד...אולי מתוסכל...)

1. כוכב כמטאפורה:

נעשה סיעור מוחין למילה 'כוכב' ולמשמעויות שלה.

מהו כוכב במשמעות הרגילה, ומהי המשמעות המטאפורית שלו?

(*למורה: כוכב הוא אדם מצליח מאוד, שמצטיין/ מוכשר בתחום המקצועי או האומנותי שבו עוסק. 'כוכב נולד'- שם של תוכנית בה נבחר אדם שמגלה כישרים מיוחדים בתחום השירה....)

מדוע משווים אדם מצליח ומוכשר ל- 'כוכב'?

לאיזה כוכב מתכוון הכותב בשיר? מדוע הוא לבד? האם לבד משמע שהוא בודד? (ניתן לילדים לענות בהתאם לתחושותיהם)

2. חזרתיות בשיר ומה משמעותה דרך המילים ודרך המוסיקה:

(*למורה: השיר כתוב במקור כבית אחד. מצאנו שבמוסיקה קיימות חזרות של משפטים,

ושל המילים הבאות: מעז, לבד, איך, למען השם.)

א. ניתן לילדים לאתר את החזרות בשיר, ונבקש מהם לסמן אותן.

חזרה על השאלה: איך זה שכוכב... איך הוא...

חזרה על המילה: 'לבד'

חזרה על המילה: 'מעז'

שימוש במילים: למען השם – מתי משתמשים בהן לא במובן של תפילה... (כשאינן תשובה ברורה... מתוך תסכול... כעס?)

ובמוסיקה:

בתחילת השיר יש הבלטה של המשפט "למען השם" – המלודיה עולה. לעומת זאת, בסוף השיר יש חזרה פעמיים על המילים: למען השם - במלודיה יורדת. הדבר מדגיש את התמיהה.

Dm6-7 - 6 A A7+

שם - ה - ען - מ - ל

Dm/F F#m F#m

שם - ה - ען - מ - ל

ב. נאזין שוב לשיר והפעם נבדוק על אלו משפטים חזר מתי כספי כשהלחין את השיר. האם במשפטים החוזרים קיים אותו קו מלודי?

השיר כתוב במקור כבית אחד. מצאנו שהמלחין בחר לחזור על שני המשפטים הראשונים בשני לחנים שונים:

"איך זה שוכב אחד לבד מעז .
איך הוא מעז, למען השם ."

פעם ראשונה:

A A7+ A7+ A7+ A7+ A7+ Em7 - 6

עז - מ - בד - ל - א - חד - א - כב - כו - ש - איך זה

Em Dm-7 Dm6-7 - 6 A A7+

שם - ה - ען - מ - ל

בפעם השניה המנעד גבוה יותר ומונוטוני. ישנו שימוש **בצליל אחד** הנותן תחושה של העצמה והבלטה של הטקסט "כוכב אחד.. המשפטים חוזרים על עצמם פעם במזור ופעם במינור. הקונטרסט אולי מעצים את האמביבלנטיות בין תחושת האכזבה או אולי האופטימיות.

3. המילה "מעז" ומשמעותה בשיר:

הדובר אינו מרחיב בשיר, ואינו מתאר מה הכוכב מעז לעשות. נשאל את הילדים: מה לדעתכם העז הכוכב לעשות? ניתן לילדים לשער – אולי הכוכב העז להאיר (במשמעות הפשוטה) או לעשות פעולות שדורשות תעוזה כמו- לצאת לתחרות, לשיר, לפרוץ (במשמעות המטאפורית).

מדוע הכותב מקצר ואינו מפרט מה הכוכב מעז, ומה הוא הכותב) לא היה מעז לעשות?

השיר ממוקד מאוד בשאלה שמטרידה את הכותב: איך זה שכוכב אחד לבד מעז- ואני לא הייתי מעז

הדגש הוא על התעוזה ולא על הפעולות שעשה.

הדובר מתפעל מהכוכב. הוא מתפעל מהיכולת שלו להעז למרות שהוא לבד.

המילה "מעז" והמשמעות המוסיקלית:

כיצד משמש הלחן להדגשת התחושות שדברנו עליהן? בלבול, תסכול, התפעלות...

בשיר ישנם מעברים בין אקורדים מינורים למג'ורים. המעברים בדרך כלל מועצמים בסופי משפט. למשל המילה "מעז" מופיעה לחילופין במזור ובמינור. בתחילת השיר המילה מעז מופיעה פעמיים במינור לאחר מיכן מופיעה שוב בגוף ראשון במזור.

דוגמא:

C C7+ C
 ע - מ - ח י - י - ה לא

Dm F#D Am Bm7
 ש - כ - כ - א - ח ד - ל - ב ד - ע - מ - ע - מ ה ו א א י ר

Dm -7 Dm⁶⁻⁷ -6 A A7+ A7+ A7+
 לה לה לה לה

עכשיו נסכם:

ב. מדוע משתמש הכותב בחזרות? מדוע חוזר על המילים שזיהינו? מה מסמלים המעברים בין המזור למינור?

דרך האמצעים האומנותיים והשינויים ההרמוניים מבחינה מוסיקלית ניתן לזהות אצל הדובר התפעלות הנובעת אולי מבלבול, תסכול, התלבטות... ואולי אף קינאה בכוכב... ואולי משהו אופטימי?

פעילות לסיכום דרך השוואה הקיימת בשיר:

1. השוואה בין הכותב לכוכב

הדובר בשיר משווה את הכוכב אליו.

מה דומה ומה שונה ביניהם?

(הכותב מעז למרות שהוא לבד, ואילו הדובר אינו לבד ובכל זאת מצהיר שלא היה מעז...)

נבקש מהילדים לשתף במצבים דומים בהם הרגישו חשש מפני משהו שדרש תעוזה- אומץ...

פעילות יצירתית:

הילדים יתבקשו להשתמש באמצעים אומנותיים שונים (ציור, הלחנה...) לצורך הכנת מיצג המשקפת את תחושותיהם בעקבות הלמידה.